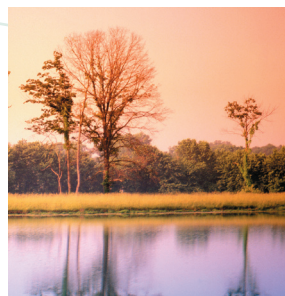
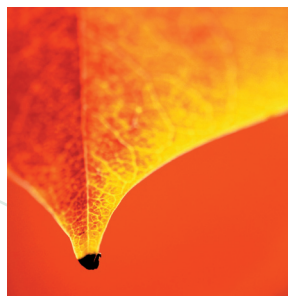

NORRÆNT UMHVERFI

Smá samfélög Stór hluti Norðurlandanna

Smá samfélög eru stór hluti Norðurlandanna, sérstaklega í Færeyjum, á Íslandi og Grænlandi, en einnig í nyrstu héruðum Skandinavíu og á eyjum í norrænu höfunum. Í smáum samfélögum eru ekki einvörðungu færri íbúar en í stóru borgunum, heldur eru áskoranirnar aðrar. Umhverfið og norræn smá samfélög verða í brennidepli í þessu tölublaði.

norden

Norræna ráðherranefndin

• Smá samfélög í brennidepli

– kynning á vinnuhópi Norrænu ráðherranefndarinnar um smá samfélög

Í þessu tölublaði Norrænna umhverfismála eru norræn smá samfélög og störf vinnuhópsins í brennidepli, meðal annars Staðardagskrá 21, sjálfbærar orkuveitur, loftslag og meðhöndlun úrgangs. Auk þess verður bent á norræna viðburði sem tengjast tengjast smáum samfélögum

Í smáum samfélögum eru ekki einvörðungu færri íbúar en í stóru borgunum, heldur takast þau á við aðrar áskoranir, svo sem einangrun og brottflutning. Oft verður einnig að mæta umhverfisáskorunum í smáum samfélögum öðru vísi en gengur og gerist og segir til um í reglum og endurspeglast til að mynda í tilskipunum Evrópusambandsins. Því er þörf á að skoða staðbundinn umhverfisvanda í smáum samfélögum sérstaklega og jafnvel klæðskerasauma raunhæfar lausnir. Vinnuhópur Norrænu ráðherranefndarinnar um smá samfélög hefur hér hlutverki að gegna.

Vinnuhópurinn var settur á laggirnar árið 1991 til að fjalla um umhverfismál í smásamfélögum, þar á meðal

sérstök vandamál tengd framleiðsluvörum og framleiðslu, og úrgangsmeðhöndlun í smáum samfélögum á Norðurlöndum og Norðurheims-skautssvæðinu. Vinna hópsins hefur fyrst og fremst beinst að þremur ólíkum sviðum:

- Úrgangsmálum
- Staðardagskrá 21
- Umhverfisstjórnun

Ísland, Færeyjar, Álandseyjar og Norður-Noregur hafa verið virkustu þátttakendurnir í starfi vinnuhópsins. Fulltrúar í vinnuhópnum eru frá þessum svæðum.

Hafið samband við: Sigurbjörgu Sæmundsdóttur, sigurbjorg.sæmundsdottir@umh.stjr.is

Qoornoq í næst stærsta firði í heimi – við Nuuk. Hvert einasta hús hefur eigin kyndingu og auk þess framleiða sumir rafmagn með sólarorku. (Mynd: Margrethe Sørensen, 2005)

Sjálfbær orka í smáum samfélögum

Embættismannanefnd Norrænu ráðherranefndarinnar um orku, atvinnu- og byggðamál (EK-NER) hefur skipað vinnuhóp um sjálfbærar orkuveitur á strjálbýlum svæðum (TBO-hópurinn). Hópurinn vinnur að því að finna umhverfisvænar og praktískar lausnir fyrir staðbundnar orkuveitur á þessum svæðum. Þetta er einnig tengt loftslagssamningnum þar sem sérstakt tillit er tekið til þess hve svæðið getur verið viðkvæmt fyrir loftslagsbreytingum.

Á Vestur-Norðurlöndum er fjöldi smárra eysamfélaga, sem annað hvort hafa veika og ótrygga tengingu við stærra dreifnet, eða sem einvörðungu er tryggð stöðug og trygg orka frá staðbundnum »stand-alone« orkuverum. Á þessum stöðum er nauðsynlegt að leggja áherslu á staðbundnar lausnir hvað varðar endurnýjanlega

orku, gerð lítilla orkuvera og öryggisnet og varaforða sem einnig byggir á endurnýjanlegri orku.

Markmið ráðherranefndarinnar er að orkuveitur til og á strjálbýlum svæðum borgi sig, séu umhverfisvænar og byggðar á endurnýjanlegum orkulindum. Það getur verið álitamál hvort leiðin að markmiðinu liggir í gegnum aukin afköst orkuveitna eða hvort hætta eigi nýtingu jarðefnaeldsneytis og nýta í staðinn endurnýjanlegar orkulindir. Eins og staðan er í dag er ekki verið að ræða »annað hvort, eða« heldur »bæði, og«.

Á vinnustofufundi (Reykjavík 3. til 4. desember 2008) mun TBO-hópurinn taka stöðuna og kynna úttekt á orkuafköstum á sviði fiskveiða og samgangna.

Hafið samband við: Margrethe Sørensen, margrethe@greennet.gl

Snjóplógur í Nuuk. Lítil sveitarfélög verða að ryðja vegi fyrir samgöngur og flutning á til að mynda olíu til húshitunar, vatni og fyrir sorphreinsun. (Mynd: Margrethe Sørensen, 2006)

Litlar vindmyllur á Unst, á nyrstu eyinni á Hjaltlandi. Myllurnar sjá húsum í nágrenninu fyrir rafmagn og hita. Umframorkan er nýtt til þess að framleiða vetni sem notað er á lítinn bíl. (Mynd: Margrethe Sørensen, 2006)

Staðardagskrá 21 – Mikill afrakstur af fræi sem sáð var árið 1996

Staðardagskrá 21 (LA21) blómstrar á Íslandi og í Færeyjum. Verkefnið á uppruna í ráðstefnu Sameinuðu þjóðanna í Rio de Janeiro, sem haldin var árið 1992. Það hófst í smáum samfélögum á Vestur-Norðurlöndum árið 1996, þegar vinnuhópur Norrænu ráðherranefndarinnar um smá samfélög setti af stað verkefni sem nefndist »Umhverfið í sveitarfélögum«. Þetta var upphafið að Staðardagskrá 21 á Vestur-Norðurlöndum, og verkefnið stækkar sífellt.

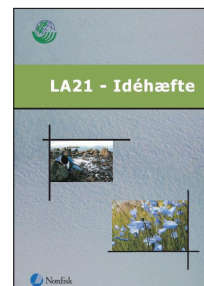
Sumir halda ef til vill að hugtakið Staðardagskrá 21 sé farið að fölna, þegar 16 ár eru liðin frá Ríðaráðstefnunni. En 21. öldin er rétt byrjuð

og sama má segja um Staðardagskrá 21. Mikilvægi þess að hugsa alþjóðlega en framkvæma heima hefur ekki minnkað, miklu fremur aukist frá árinu 1992.

Á Íslandi og í Færeyjum hafa verið reknar landsskrifstofur fyrir Staðardagskrá 21 í nokkur ár. Skrifstofurnar samræma störf sveitarfélaga hvað varðar sjálfbæra þróun, eru upplýsingaskrifstofur, halda ráðstefnur og svo framvegis. Bergmann Finnsson á skrifstofu Staðardagskrá 21 í Færeyjum segir starfið byggja á verkefnum og útgáfu vinnuhópsins um smá samfélög, þar nefnir hann sérstaklega hugmyndahefti sem mikil eftirspurn

hefur verið eftir, en heftið var gefið út árið 2003 í samstarfi við skrifstofu Staðardagskrá 21 á Álandseyjum. Nálgað má heftið í rafrænu formi á www.alta.is/la21. Skrifstofa Staðardagskrá 21 á Álandseyjum var stofnsett þann 1. júní 1995 og hlaut hún Náttúru- og umhverfisverðlaun Norðurlandaráðs árið 1999.

Í haust munu norrænir Staðardagskráfulltrúar koma saman á þriðju norrænu ráðstefnunni um sjálfbærni »One Small Step«, en ráðstefnan verður haldin í Óðinsvéum í Danmörku dagana 15. til 17. september 2008, (nánar á www.odense.dk/onesmallstep).

Staðardagskrá 21 hugmyndahefti ANP 2003:758

Tengiliðir: Bergmann Finnsson, Færeyjum, agenda@fkf.fo
Stefán Gíslason, Íslandi, stefan@environice.is
Maria Stenroos- Fagerström, Álandseyjum, info@agenda21.ax

Norðurlöndin vilja koma í veg fyrir að það dragi úr líffræðilegri fjölbreytni

Svæðisbundinna aðgerða er þörf til að koma í veg fyrir að það dragi úr líffræðilegri fjölbreytni. Árið 2006 var sett á stofn tengslanet 13 sveitarfélaga á Norðurlöndunum (sjá kort) sem munu vinna verkefni sem tengjast 2010 markmiðunum um að koma í veg fyrir að það dragi úr líffræðilegri fjölbreytni. Árlega eru haldnir fundir þar sem sveitarfélögin skiptast á reynslu þvert á landamæri. Sveitarfélögin eru mjög ánægð með starfið og enn sem komið er hafa verkefni sveitarfélögunna gengið vel.

Verkefnið fjalla um að endurheimta mýrar og læki, baráttu gegn framandi tegundum, verndun opinna svæða með beit eða slætti, dæmi eru tekin um góða byggingahætti þar sem tekið er tillit til líffræðilegrar fjölbreytni og um beitingu á skipulagi sveitarfélaga sem tæki.

Í tengslanetinu eru bæði nokkur stór sveitarfélög og nokkur smá samfélög eins og til dæmynda Álfanes á Íslandi með 2200 íbúum. Álfanes leggur áherslu á að bæta lífsskilyrði fugla. Fyrrum varpstaðir kríu, tjalds og stelks eru nú umkringdir háu grasi og

lúpínu. Stór varpsvæði fugla eru nú horfin þrátt fyrir að mikill smáfiskur sé við ströndina. Jaðarsvæði friðlandsins var hækkað fyrir um 20 árum og skipulagt fyrir einbýlishúsbýggð. Við breytinguna varð svæðið einnig ágætis felustaður fyrir ketti, en við það versnuðu aðstæður fuglanna enn frekar. Sveitarfélagið hefur nú ákveðið að dreifa sandi frá hafsbotni á svæðið. Þá er líklegt að fuglarnir komi aftur.

Hafið samband við: Ingvild Kalland, ingvild.kalland@dirtat.no

Sveitarfélög sem taka þátt í norræna samstarfinu um 2010 markmiðin

Álfanes. (Mynd: Júlíus K. Björnsson)

Starf Norðurkolluráðsins á sviði smárra samfélaga

www.nordkalotttradet.nu

Nordland, Troms og Finnmark í Noregi, Lappland í Finnlandi og Norðurbotn í Svíþjóð heyra undir Norðurkolluráðið. Umhverfisráð Norðurkollu rekur nokkur verkefni sem varða smá samfélög á svæðinu.

Hættuleg efni á Norðurkollu
Á Norðurkollu eru margar áskoranir sem tengjast hættulegum efnum

sem losað eru annars staðar. Námstefna verður haldin um þetta í Levi í Finnlandi í október, nóvember 2008, þar er ætlunin að auka þekkingu á þessum málum.

Námstefna um áhrif raflína á nýtingu akra

Á ráðstefnunni verður fjallað um mat á umhverfisáhrifum raflína í mismunandi löndum og um

ESBO-samkomulagið um mat á umhverfisáhrifum yfir landamæri þ.e. að haft sé samráð við grannríki við mat á umhverfisáhrifum. Námstefnan verður haldin Námstefnan verður haldin 10.–11. september í Simo í Finnlandi.

Í Skarsvogi, nyrsta fiskibæ Norðurlanda á N71°6'50"
(Mynd: Stefán Gíslason)

Úrgangur á Norðurkollu

Umhverfisráðið hefur gefið út fjölda skýrslna um svæðisbundnar áskoranir, til að mynda um hættulegan úrgang og sorpstöðvar. Skýrslurnar og niðurstöður sem birtast í þeim eru á eftirfarandi vefsíðu: www.nordkalottradet.nu/nkrreporter

Hafið samband við: Paula Mikkola,
Paula.Mikkola@lapinliitto.fi

Á döfinni

TBO-vinnustofa um orkusparnað við fiskveiðar og flutninga á sjó

Norræni TBO-hópurinn heldur vinnustofu í Reykjavík dagana 3. og 4. desember 2008 til að skoða hve langt strjálbýl svæði hafa náð í orkuafköstum við fiskveiðar og samgöngur.

Upplýsingar:
Margrethe Sørensen,
margrethe@greenet.net

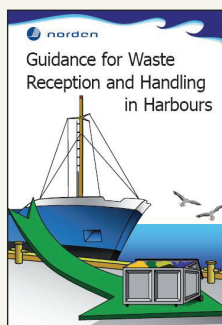

Litlar vindmyllur á Unst, á nyrstu eyinni við Hjaltland

Úrgangur í höfnum

Norræna ráðherranefndin hefur gefið út bækling með leiðbeiningum um móttöku úrgangs í litlum höfnum til að auðvelda starf hafna við að fylgja eftir tilskipun nr. 2000/59/EB. Bæklingurinn er á ensku, en unnið er að gerð bæklingisins á sænsku og norsku

ANP 2007:750
Guidance for Waste Reception and Handling in harbours

Loftslag og eldsneytiskostnaður – ógn eða tækifæri fyrir smábátaveiðar

Námstefna á vegum Norrænu ráðherranefndarinnar

Höfum við náð „peak oil“? Eigum við von á enn meiri hækkunum? Verða sett gjöld á losun gróðurhúsalofttegunda við fiskveiðar? Munu loftslagsbreytingar á Norðurlöndum hafa í för með sér breytingar á fiskistofnum? Hvernig er hægt að undirbúa sig fyrir þessar breytingar og hverjar verða afleiðingarnar fyrir fiskveiðigerð?

Þetta eru spurningar sem ræddar verða á norrænni námstefnu, þar sem Eystrasaltið verður tekið sem dæmi. Eystrasaltið er sérstaklega viðkvæmt fyrir loftslagsbreytingum. Þar geta fiskistofnar ekki flutt sig milli loftslagssvæða eins og á úthöfnum. Fiskveiðar þar einkennast einnig af smábátaveiðum við ströndina þar sem litlir möguleikar eru á að flytjast á milli veiðisvæða.

Námstefnan er ætluð stjórnáðalmenningu, stjórnendum og öðrum sem áhuga hafa á fiskveiðum og umhverfismálum á Norðurlöndum. Hún verður haldin dagana 3. og 4. nóvember 2008 í Konunglega skógræktar- og landbúnaðarháskólanum í Stokkhólmi

Hafið samband við: Andreas Stokseth,
Andreas.Stokseth@fkf.dep.no

Mat á starfi vinnuhóps um smá samfélög

Vinnuhópurinn um smá samfélög hefur lagt mat á störf sín það sem af er, til að undirbyggja ákvörðun um framhaldið. Yfirlit yfir niðurstöður matsins eru í rafrænni útgáfu (TemaNord 2008:514 Evaluering av Småsamfundsgruppens arbete), sjá <http://www.norden.org/pub/sk/showpub.asp?pubnr=2008:514>.

norden

Norræna ráðherranefndin

Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
Tel +4533 96 0200
Fax +4533 96 0202
www.norden.org

Upplýsingar um norrænt umhverfissamstarf
Nikolaj Bock ráðgjafi, nb@norden.org
Mats Ekenger, ráðgjafi, mek@norden.org

Ritstjóri Mats Ekenger
Texti Stefán Gíslason, Margrethe Sørensen,
Andreas Stokseth, Ingvild Kalland og Paula Mikkola
Hönnun: Jette Koefoed

Útgefið efni Norrænu ráðherranefndarinnar má panta á: www.norden.org/publikationer

Norræna umhverfissamstarfið

Norræna framkvæmdaáætlunin um umhverfismál árin 2005-2008 er undirstaða umhverfissamstarfs Norðurlandanna jafnt innan Norðurlandanna, við grannsvæðin, Norðurskautssvæðið, ESB og á öðrum alþjóðavettvangi. Markmið áætlunarinnar er að ná árangri, sem tryggir stöðu Norðurlandanna í fararbroddi á umhverfissviðinu. Meginmarkmið hennar er meðal annars að tryggja íbúum Norðurlandanna heilbrigð lífsskilyrði.